

Styre: Universitetsstyret

Styresak: 111/18

Møtedato: 25.10.2018

Dato: 10.10.2018

Arkivsaksnr: 2018/12092

Orientering om forhandlinger i 2018 om nasjonale konsortieavtaler for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Henvisning til bakgrunnsdokumenter

- Regulation (EU) No 1291/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 - The Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020)
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/legal_basis/fp/h2020-eu-establact_en.pdf
- Rådet for Den europeiske union, 27. mai 2016, dokument 9526/16
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf>
- Forskningsrådet. *Åpen tilgang til publikasjoner*.
https://www.forskningsradet.no/no/Artikkel/Apen_tilgang_til_publicasjoner/1254001010446
- Forskningsrådet. *Europeisk offensiv for tilgang til åpen forskning*
https://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Europeisk_offensiv_for_åpen_tilgang_til_forskning/1254036638687/p1174467583739
- Regjeringen. *Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler/id2567591/>
- UHR. *Støtteklæring til felles strategi for forhandlinger om åpen tilgang til vitenskapelige artikler*
<https://www.unit.no/wp-content/uploads/2018/07/stotteerklæring-til-felles-strategi-for-forhandlinger-om-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler67831.pdf>

Saken gjelder:

Denne saken gir en orientering om arbeid med nasjonale forhandlinger for tilgang til vitenskapelige artikler, og betydningen av disse forhandlingene i lys av åpen vitenskap. I 2018 forhandles det om nasjonale lisensavtaler for tilgang til vitenskapelige artikler med fire sentrale internasjonale forlag. Det forhandles ut fra prinsipper som fremmer åpen vitenskap. Det er risiko for brudd i forhandlingene. Denne saken gir en kort bakgrunn om åpen tilgang til forskningsresultater, som er en forutsetning for åpen vitenskap. Videre skisserer denne saken iverksatte planer for de nasjonale forhandlingene og risikoreduserende tiltak ved eventuelt brudd.

Forslag til vedtak:

Styret tar saken til orientering og ber om å bli holdt orientert om utviklingen i saken.

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

10.10.2018/Marie Morken/Paul Simon Svanberg/Karin C. Rydving/Trude Færevaag/Maria-Carme Torras(biblioteksdirektør)

Vedlegg: Saksframstilling

Saksframstilling

Styre:
Universitetsstyret

Styresak:
111/18

Møtedato:
25.10.2018

Arkivsaksnr:
2018/12092

Orientering om nasjonale forhandlinger i 2018 for tilgang til vitenskapelige artikler

Bakgrunn

Åpen vitenskap blir brukt som et overordnet begrep for ulike diskurser og praksiser som har som mål å fjerne barrierer for deling av alle former for vitenskapelig produksjon, metoder og verktøy. Hensikten er å strukturere håndtering av data fra ulike perspektiv. Således faller for eksempel åpen tilgang til forskningsresultater, åpne forskningsdata, åpen programvare, åpne læringsressurser, åpen fagfellevurdering og åpent samarbeid om forskning inn under termen åpen vitenskap. Selv om konseptet åpen vitenskap ikke er nytt, har den teknologiske utviklingen gitt helt nye muligheter for tilgjengeliggjøring, deling og samarbeid ved hjelp av digitale verktøy og infrastrukturer.

Åpen tilgang til informasjon, kunnskap og data er et viktig demokratisk prinsipp. Åpen vitenskap kan styrke innovasjon og økonomisk utvikling, og gjøre forskningen mer effektiv ved å redusere duplisering og øke samarbeid om data og metoder. Åpenhet er et grunnleggende prinsipp i vitenskapen i den forstand at vitenskapelige resultater må publiseres og gjøres tilgjengelige for at andre skal kunne kontrollere og verifisere de påstander som fremsettes. Dette prinsippet utfordres blant annet ved publisering av resultater i lukkede kanaler, manglende tilgjengeliggjøring av underliggende data og metoder og bruk av lukket programvare. Målet med åpen vitenskap er å åpne opp disse prosessene slik at resultatene kan kontrolleres, etterprøves og bygges videre på.

Å legge til rette for åpen tilgang til forskningsresultater, -data, -publikasjoner og læringsressurser er en del av universitetets strategi.

EU har de siste årene vedtatt flere anbefalinger for å fremme åpen tilgang. EUs rammeprogram for forskning og innovasjon Horizon 2020 omfatter krav til åpen tilgang. Norge forholder seg til disse overnasjonale retningslinjene og de gjenspeiles i norsk forskningspolitikk. Regjeringen har som mål at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelige innen 2024, og har fastsatt retningslinjer og tiltak for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Forskningsrådet krever at alle vitenskapelige artikler som er resultat av forskning som helt eller delvis er finansiert av Forskningsrådet publiseres med åpen tilgang. Disse føringene påvirker nasjonale forhandlinger for tilgang til vitenskapelige artikler.

Nasjonale forhandlinger for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Regjeringen kunngjorde i 22. august 2017 *Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler* hvor det blant annet heter at "[i]nstitusjoner og konsortier som forhandler avtaler med forlag skal sørge for at avtalene fremmer åpen tilgang uten økte total kostnader, og at det er åpenhet om avtalenes betingelser."

I 2018 forhandles de nasjonale konsortieavtalene med forlagene Elsevier, Wiley, Springer Nature og Taylor & Francis. Disse fire forlagene står for omlag halvparten av alle vitenskapelige artikler utgitt på verdensbasis, og for over halvparten av alle artikkelvisninger ved UiB. Målet for årets forhandlinger er å fremforhandle avtaler som fremmer åpen tilgang uten økte total kostnader, i tråd med regjeringens retningslinjer. Universitets- og høyskolerådet (UHR) ga i sitt styremøte 14. juni 2018 støtte til et sett med forhandlingsmål som fremmer åpen tilgang og bidrar til å nå regjeringens mål.

Unit har nasjonalt ansvar for forhandlingene, og samarbeider med universitetsbibliotekene i Bergen, Oslo, Trondheim og Tromsø (UB-BOTT). Faglig ledelse og bibliotekdirektørene ved BOTT-universitetene deltar i utvalgte forhandlinger.

Forskningsrådet kunngjorde 4. september 2018 sin tilslutning til cOALition S som samme dato annonserte *Plan S*, med innskjerpede krav om publisering kun i åpne tidsskrift innen 2020. Plan S kan innebære endringer i hvilke tidsskrift forskere kan publisere i hvis deres forskning er finansiert av Forskningsrådet. Plan S gir imidlertid rom for overgangsordninger. Blant annet åpnes det for at forskere hvis prosjekt er finansiert av Forskningsrådet, kan publisere med åpen tilgang i abonnementsfinansierte tidsskrift dersom disse tidsskriftene inngår i nasjonale konsortieavtaler som fremmer åpen tilgang. Overgangsavtalene skal ha så kort varighet som mulig, heter det, men slike avtaler kan bidra til å lette implementeringen av Plan S ved at man ikke i så stor grad og så hurtig reduserer antallet tilgjengelige publikasjonskanaler som først varslet. Forhandlingene om de nasjonale konsortieavtalene kan dermed få betydning også for hvordan Plan S implementeres i Norge. Det gjenstår flere avklaringer rundt implementeringen av Plan S, og hvilke konsekvenser den kan ha for de pågående nasjonale forhandlingene.

Krav om åpen tilgang i nasjonale konsortieavtaler medfører økt risiko for brudd i forhandlingene. Dette har allerede skjedd i Sverige og Tysklands forhandlinger med Elsevier. Konsekvensene dersom man ikke lykkes i å inngå avtaler med forlagene blir tap av lesetilgang for forskere og studenter ved UiB. Det er derfor viktig å holde forskere og studenter orienterte om situasjonen, og i tilfelle brudd, å ha på plass alternative tilganger og et godt veiledningstilbud. Det er utarbeidet en kommunikasjonsplan for å informere forskere og studenter om situasjonen med forhandlingene, og, ved brudd, implikasjoner og tiltak for alternativ tilgang til vitenskapelige artikler. UB-BOTT samarbeider med Unit om tekniske løsninger og system for i størst mulig grad å sikre tilgang til vitenskapelige artikler.

10.10.2018/Marie Morken/Paul Simon Svanberg/Karin C. Rydving/ Trude Færevaaag/ Maria-Carme Torras (bibliotekdirektør).